

AZERBAJYCAN

AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3

ARALIK/1954

Sayı : 9 (33)

İÇİNDEKİLER

Tanınan Hakların İstirdadı	★
İdealistler, oportünistler, Bozguncular	M. E. R.
300.000 Göçmen	Mirza Bala
Azerbaycan Mimari Anıtları	Mehmet Emin
Fethalibeyli'nin Katli	Mehmet Emin Resulzade
Azerbaycan'ın Sihir ve Güzelliğine İthaf (Şiir)	Kerim Yayıcı
Azerbaycan İstiklâl Savaşından Sahneler	A. Vahap Yurtsever
Şirvanlı Hâkânî	M. E. Resulzade
Heyder Baba'ya Selâm (Şiir)	Şehriyar
Uçurum (manzum piyes)	Hüseyin Cavit
A. Fethalibeyli'yi Anma Törenleri	★
Tarihi Günler ve Vesikalar	★
İstanbul'da Azerbaycan Gecesi	★
Azerbaycan Haberleri	★
Haberler	★

İdealistler, Oportünistler, Bozguncular

M. E. R.

Siyasî, içtimaî ve millî hareketler objektif bir takım şartların mahsulüdür. Coğrafi, iktisadî, kavmî, kültürel ve tarihî amillerin birleşip kaynaşması ve gelişip şekillenmesi neticesinde, yaşanan zamanın hâkim ruhuyla müvazi olarak muayyen hareketler doğar:

Objektif şartlarla ilgili bulunan bu hareketlerin oluş sırlarını anlamak ve bu oluşu, muayyen aksiyonlarla istenilen istikamette olgunlaştırabilmek için, hareketlerin sevk ve idaresi sübjektif bir takım amillere muhtaçtır.

Siyasî olsun, içtimaî olsun, bütün hareketlerin teşkilatlanmasında müşahade olunan fikir, anlayış ve metod ayrılıkları sübjektif amillerin objektif şartlara, diğer tabirle, yaşanan devirde mevcut realitelere ne dereceye kadar uyup uymadığını takdir farkından ileri gelir.

Hareketleri idare edenlerden bir kısmı, idelere ve ide sistemlerine ehemmiyet verir, tarihin inkişâf şartlarına ayak uydurmak zaruretiyle kendilerine, ilmî esaslara istinâden bir sistem düşünür ve bu sistemdeki esaslara sadık kalarak hareket ederler. Bunlar idealistlerdir.

İdealistler, tarihteki reel vâkıaları ihmal etmemekle beraber, bu realitelerin istenilen ideal istikamette inkişâfını temin için gereken tedbirleri alırlar.

Buna mukabil, oportünistler vardır ki, bunlar tarihin seyri ve varılacak hedefle fazla meşgul olmadan, o gün hemen bir rol oynamak için, sübjektif unsuru gözönünde bulundurarak kendilerini akıntıya bırakırlar. Akıntının, kafiye, istenilen sahilden başka bir yana götürüp götürmemesiyle fazla ilgilenmezler.

Mefkûreci realizm ile oportünist realizm arasında muayyen zaman, mekân ve şartlar dahilinde, teşriki mesafî imkânı tasavvur olunabilirse de, içtimaî hareketlerde marazî bir hal alan bozgunculukla hiç bir zaman işbirliği yapılamaz. Hüsnüniyetten âri olup, faaliyete ancak inkâr ve ihlâl maksadiyle girişenlere bozguncu denilir. Bunların ne objektif görüşleri, ne tarafsız tahlilleri, ne de müsbet programları olur. Onlar sadece mevcudu yıkmaktan zevk alırlar.

İdealistlere de oportünistlere de bozgunculukla mücadele etmek müşterek bir vazifedir.

Fethalibeyli'nin katli münasebetiyle M. Emin Resulzade'nin nutku (*)

Ölülerimizi hayırla yâdetmek kültürümüzün ve içtimaî terbiyemizin icabıdır. Siyaset veya herhangi diğer bir sahada sivrilmiş vatandaşların hayatını objektif bir kavrayışla tasvir ve takdir etmek - tarihçinin vazifesidir; mezarları başında meziyetlerinden bahsetmek ise terhim törenlerinin geleneğidir.

Rus - Bolşevik istilâsı aleyhinde ve vatanın hürriyeti ile istiklâli lehinde yapılan millî mücadelenin kurbanları olan Azerbaycanlıları takdirle anmak vazifemizdir.

Burada, gaddar düşmanın sinsî ve vahşî bir darbesiyle aramızdan fecî bir surette ayrılan mücahit Fethalibeyli'nin meziyyetlerinden bir kaç vak'a zikretmekle, terhim borcunu ödemek maksadiyle huzuru-nuza çıkmış bulunuyorum.

Yıl 1943 tür; İkinci Cihan Harbi esnasında, Alman Hariciyesi erkânından Graf von Schulenburg'un (sonradan Hitler'e yapılan suikast işiyle ilgili olarak idâm edilen) daveti üzerine Berlin'de bulunuyoruz. Millî Azerbaycan Kimitesi teşekkül etmiştir; bu Komite, Millî Azerbaycan dâvasının esaslarını Alman makamlarına kabul ettirmek üzere faaliyete geçmiştir. Bu sırada «Ostministerium» denilen işgâl altındaki şark memleketleri vekâletinde Özel Şube Müdürü bulunan Prof. Von

A. Fethalibeyli (1908 - 1954)

Mende vasıtasıyla cepheden 8 Mayıs tarihli bir mektup alıyorum. Tarihi bir vesika mahiyetini taşıyan bu mektubun aslı rusçadır. Metnini ayrı ayrı okuyorum (Tercümesi budur (1)

«Merhaba, pek muhterem Mehmed Emin! (2)

Aziz yurdumuz Azerbaycan'ın yorulmaz hürriyet mücahidi olan Sizi cephedeki bütün askerlerimiz namına selâmlarım.

Memnunlukla size bildirmeliyim ki, vatandaşlarımız yurdumuzun hürriyeti ve Büyük Almanya uğrunda mücadelesinde, cephede, muaz-

[*] Azerbaycan Kültür Derneği tarafından tertip olunan ihtifal töreninde söylenmiştir.

(1) Mektubun Rusça metni okunmuştur.

(2) Rusça aslında: «Zdravstvuyte Mnogouvajayemyy Mehmed Emin!»

zam başarılar kazandılar ve eşsiz kahramanlıklarıyla milletimizin şeref ve haysiyetini erişilmez bir seviyeye yükselttiler. Cephemize iki defa gelmiş bulunan general Konrad bizden hayranlıkla bahsediyordu. General Köstring'den tebrik mektubu aldım. General Feldmarşal Kleist'in taburumuza hitaben özel bir emir-i yevmisi vardır. Ağır sefer ve askerî harekâttan sonra, biraz istirahatata çekilip, yeni savaflara hazırlanıyoruz. Taburumuzun döğüş kabiliyeti Başkumandanlığın yüksek takdirlerine mazhar olmuş, askerlerimizle komutanlarımız «İnfanterie Sturmabzeichen» madalyalarıyla taltif edilmişlerdir.

Gazetemizde (3) Millî Azerbaycan Komitesinin teşkil olunduğunu okudum; bu beni çok sevindiriyor. Biz, cephedeki askerler, şüphe etmiyoruz ki, Millî Komitemizin âzâları arasında hepimizce sevilen, lejionumuzun kurucusu Babayev Beytullah da bulunacaktır.

Biz, ileride de, milletimizin hürriyeti ve Büyük Almanya uğrunda fedakârane bir tarzda döğüşeceğiz.

Cephedeki bütün askerlerden size selâm. Size iyi sıhhatler dilerim. Sizin: A. Dudanginski -Fethalibeyli»

Mektupta adı geçen Beytullah lejionerlerden beni görmeğe gelen ilk zattır (şimdi Amerika'da bulunuyor) sonraki ziyaretlerinden birinde Beytullah merhum Mayor'la birlikte geldiler. Hararetli ve anlayışlı bir askerle karşılaşmıştım. Millî dâvanın esaslarını ve mücadele kadrosunun programını benden duymuş, memnun olmuştu.

Millî Azerbaycan Komitesi, Nazi Aman makamlarına meram anlatamadı. Hitler «keine Komitee» (hiç bir komite istemem) demiş, teşkil olunan millî lejionlarla Ordu Karargâhı arasında râbita vazifesini gören mahdut ve muayyen işlerle görevli birer «Râbita Heyetleri» (Verbindungstab) kurulmasını emretmişti. Azerbaycan Râbita Heyetinin başına da merhum Fethalibeyli getirilmişti.

İş bu şekli alınca, Mayor Fethalibeyli'ye muvaffakiyetler temenni ederek, faaliyet sahasından çekilmiş ve millî esaslarımıza sâdik kaldığı müddetçe, kendisini mânen destekliyeceğimizi vâdetmiştik.

Merhum, üzerine aldığı vazifeye başlarken, Râbita Heyeti'nin yanında bir propaganda teşkilâtı da vücuda getirmiş, bu maksatla, 6 Kasım 1943 de, Berlin'de bir Kurultay çağırmıştı. Kurultayın, Fethalibeylinin raporu üzerine, kabul ettiği karar sureti millî ana prensiplere uygun bir şekilde kaleme alınmıştır. Bu vesikanın 5 maddeden ibaret olan ana hatlarını 21 Kasım 1943 tarihli, 47 numaralı «Azerbaycan» gazetesinden aynen naklediyorum:

«1943 yıl noyabırın (Kasım) 6. da Berlin şehrinde toplanmış cephe de vuruşan askerlerimizin ve vatan dan hariç Azerbaycan siyasî mübarizlerinin nümayendelerinden mürekkep Millî Azerbaycan Kurultayı, Mayor Fethalibeyli'nin mâruzesini

(3) Berlin'de çıkan «Azerbaycan» gazetesini.

ve bu etrafta olan çıkışları dinledikten sonra kaydedir ki:

1. 1918. ci yıl 28 Mayıs 1920. ci yıl 27 aprel (Nisan) e kadar devam etmiş Millî Azerbaycan hükûmeti devri, şanlı tarihimizin en parlak sahifesini teşkil eder.

2. Vetenimiz bolşevik istilâsına uğradıktan sonra geçen bu 23 yıllık müddet içerisinde, milletimizin ister veten dahilinde ve ister yad illerde apardığı (yürüttüğü) şanlı ve kanlı mübarize yalnız bu istiklâlin berpası (ihyası) uğrunda olmuştur.

3. Kurultay, bu ağır şerait dahilinde aparılan mübarizede canlarını vetenin azadlığı uğrunda feda etmiş şehidlerin hâtırasını hörmet ve ehtiramla yâd eder.

4. Dünyanı sarsıdan bu ikinci cehan muharibesi neticesinde millî mukadderatımızın helline ve istiklâlimizin berpasına sarsılmaz bir inanimiz vardır. Bunun ise ilk şartı ezelî ve ebedî düşmanımızın mehvinden ibarettir. Bunun için de millî menafiimiz bizi bugün bolşevizme karşı kat'i döyüş apanan (yürüten) ve tarih boyu Türk halklarının dostu olan Almanya'ya bağlamıştır.

5 — Kurultay, asırlar boyu olduğu gibi, bugün de Azerbaycan halkı ile Kafkaz konşuları ve kardeş Şimalî Kafkaz, Türkistan, Edil - Ural ve Kırım halklarıyla aynı gaye ve ideal birliği müşahede edir ve onlarla işbirliğini zarurî sayır...»

Görüyorsunuz ki, bu maddeler millî hareketin ötedenberi savunduğu ideleri ihtiva etmektedir.

Merhum hararetli bir vatansever ve atılgan bir mücahitti. Hâdiselerin sevkiyle, bildiğimiz faaliyet sahasına henüz atılmadan, cephede adı duyulmıyan bir asker iken açığa vurduğu hissiyat onun samimî bir vatansever olduğunu gösterir.

Bükreş'teyim. Almanlar her gün biraz daha çekiliyor, kendileriyle beraber bizlerden de bir çok kaçkınlar Bükreş'e geliyorlar. Bunlardan biri, şimdi adını hatırlıyamadığım Bakû'lü bir yurttaş, Don havalisinde, Almanlar tarafından, küçük bir kasabanın Belediye Başkanlığına tâyin edilmiş imiş. Bir gün Dudenginski (Fethalibeyli), kızıl ordudan teslim olan bir kaç Azerbaycan erini kendisine getirmiş, bunlara iyi bakılmasını tavsiyede bulunmuş. Belediye Başkanı onunla Rusca konuşmak isteyince o, yahu, ikimiz de Azerbaycanlıyız, öz dilimizi konuşalım, demiş ve sonra, Ruslardan kurtulduğumuz gibi, Almanlardan da âzâde özümüzü özümüz idare etmeliyiz, demiştir.

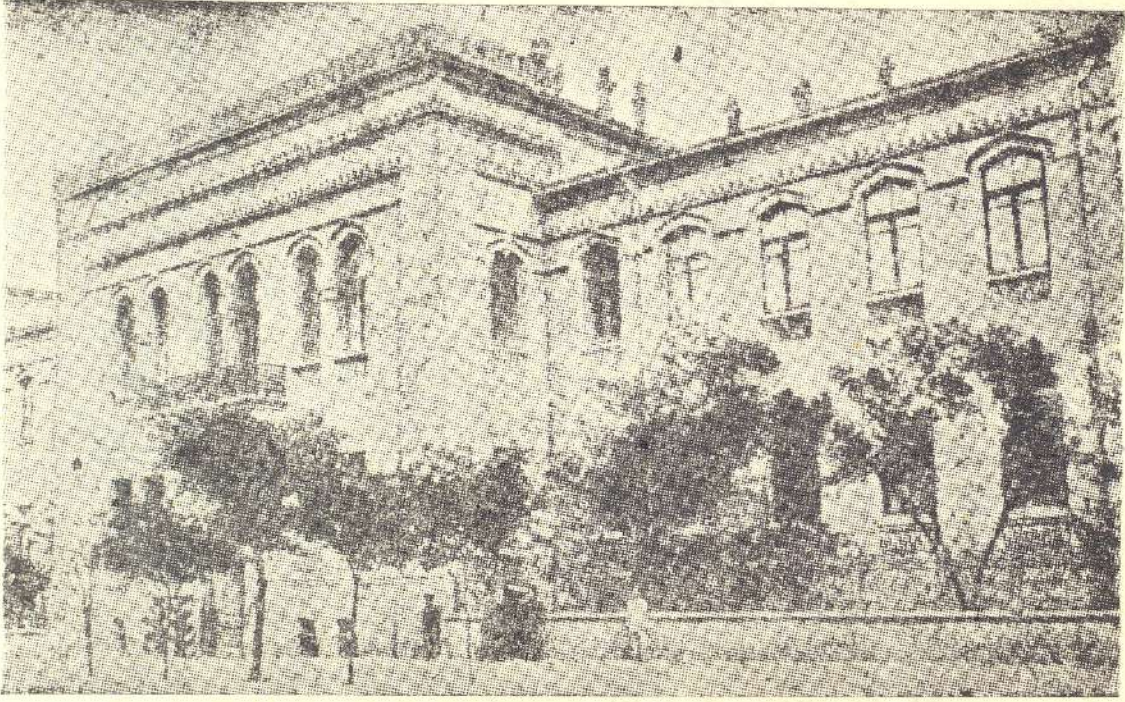
Harp bittikten sonra türlü maceralardan geçen Fethalibeyli, nihayet Amerikalılar tarafından finanse olunan, Münih'te tesis edilmiş «Kurtuluş Radiosu» Azerbaycan Şubesinin şefi idi. Bolşevizme karşı mücadeleye eden Amerikan Komitesi, merhumun şehadeti münasebetiyle yayınladığı tebliğde, onun müktedir bir radio propagandacısı olduğunu belirtmektedir.

Bolşevikler kendilerine hâs sinisi bir metodla muhaliflerini, tedhişe

Azerbaycan Parlâmentosu

6 Aralık 1919 da, bundan 36 yıl önce, Bakû'de Azerbaycan Parlâmentosu açılmıştır. Parlâmentonun Şurây-ı Millî tarafından hangi şartlar dahilinde ve ne şekilde açıldığı «Azerbaycan» okuyucularınca malûmdur. (Dergimizin 1 Temmuz 1952, 1 Eylül 1952, 1 Kasım 1952, Mayıs - Haziran 1954 tarihli nüshalarına bakıla).

Parlâmento türlü partilere mensup meb'uslardan teşkil olunmuştu. Bu partiler namına Parlâmentonun ilk oturumlarında muhtelif fraksiyonlar birer açıklamada bulunmuşlardı. Tarihî birer vesika mahiyetini haiz bu açıklamaları o zaman Bakû'de intişar eden yarı resmî «Azerbaycan» gazetesinin elimizde mevcut rusça nüshasından

Bakû'de Parlamento Binası

kazasında ölen kardeşi Seyfullah Fetalibeyli'nin yanına defnedilmiştir.

Azerbaycanlı, Kafkasyalı, Türkistanlı, İdil - Urallı ve diğer mültetecilerin huzuriyle, dinî ayin yapılarak, merhumun cesedi gömülürken Azerbaycanlılar adına Ceyhun

Hacıbeyli, Amerikan Komitesi'nin Avrupa mümessili Mr. Kelly, Kurtuluş Radiosu Şubeleri adına - Arsenidze, Alman dostları adına - Prof. Von Mende merhumun meziyetlerinden ve müşterek düşmana karşı yapılması gereken mücadelenin ehemmiyetinden bâhis nutuklar söylemişlerdir.

(18 Aralık 1918, No. 59) çevirerek sıra ile dercediyoruz:

«Müsavat» Fırkası Fraksiyonunun Açıklaması :

Fırka lideri Sayın Mehmet Emin Resulzade tarafından :

«Muhterem Mebuslar! Müsavat Türk Demokrat Partisi; Parlâmento Fraksiyonu namına aşağıdaki beyanatı huzurunuzda arz etmekle müftehirim.

Bu âna kadar, gerek Rusya Kurucular Meclisine yapılan seçimlerde gerekse Maveray-i Kafkasya Seymin'de «Müsavat» Fırkası, dâimâ müstakil demokratlar gurubu ile birlikte beyanatta bulunuyor ve beraberce hareket ediyordu. Bugün ise Fırka, huzurunuzda müstakil bir Parlâmento Fraksiyonu sıfatıyla çıkıyor.

Sayın Meb'uslar! Siz «Müsavat» in bu hareketini muhakkak ki, taktiğinin değiştiğine hamledeceksiniz. Pek doğrudur. Fakat, Parlâmento'ya dahil bulunan diğer partilerin programlarında vukua gelen değişiklikleri farketmiyor musunuz?! Türlü motif ve mülâhazalarla sağcılar da, solcular da Azerbaycan muhtariyeti tezini reddediyorlardı.

Dâvamızın en yakın merhalesi olan Azerbaycan muhtariyetini müdafaa ettiğimiz zaman sağdan da soldan da amansız bir tenkide maruz kalıyorduk. Sağdan bize diyorlardı ki, Azerbaycan şiarıyla siz Müslümanları tefrikaya uğratıyorsunuz. Çünkü, Türkçülük bayrağını

yükseltmek, Allâh korusun, İslâmın kökünü sarsmaktır. Soldan ise, bize, Azerbaycan muhtariyetini istemekle siz, demokrasi cephesinin birliğini ihlâl ediyor ve böylelikle hanelardan, beylerden müteşekkil bir aristokrasi hükümetinin kurulmasını destekliyorsunuz, diyorlardı.

Azerbaycan istiklâl bayrağını, ilk defa olarak, «Müsavat» Fırkası yükseltti. Biz bütün dünya müvacehesinde törenle ilân olunup, dünya milletlerinin şuur ve vicdanlarını büyüleyen mukaddes «Milletler Cemiyeti» düsturuna inanıyoruz. Milletler Cemiyetini «Müsavat» Fırkası dâimâ müstakil devletlerin hür bir ittifakı tarzında, ancak federasyon esasları dahilinde tasavvur ediyordu.

Kendi dünya görüşünün doğruluğuna samimiyetle inanan partimiz, Rus inkilâbının bal aylarında bile Petrograd Santralizmine meyleden aşırı cereyanlara kapılmadığı gibi, «İlhakçılık» adını taşıyan ruhî - hastalık illetine de tutulmadı. O, her zaman ve her türlü ahvalde federalist bir parti olarak kaldı. Adem-i merkeziyetten başlayarak, derece derece, mantıkî bir teselsülle, muhtariyet merhalesini geçerek, hâdiselerin tabii seyriyle istiklâle kavuşma günü onun için fikir zaferinin gerçek bir bayramıdır. Siyasî programımızın büyük bir kısmı artık tahakkuk etmiştir.

Çünkü, şimdi ne sağcılar, ne de solcular artık Azerbaycan'ı inkâr pozisyonunda değillerdir.

Evet, artık Müslüman partileri arasında, Azerbaycan idesi üzerinde bir ihtîâf yoktur. Azerbaycancılık idesi artık halkın şuuruna yerleşmiştir. Üç renkli aziz bayrak siyaseten hepimizi birleştiriyor.

Azerbaycan istiklâlini korumak bu anda hepimiz için müşterek bir programdır. Bunun için de siyasî partilere, şimdi Azerbaycan fikrini propaganda etmekten ziyade, bu vak'anın müdafaasına, onun siyasetçe, hukukça sağlamlaşmasına ve dış aleme karşı savunulmasına ehemmiyet vermek lâzımdır.

Azerbaycan fikrini korumak niyetiyle «Müsavat» Partisi esaslı bir temerküze ihtiyaç görüyor ve bu maksatla tarafsızlarla sıkı bir ittifaka gidiyordu ise, şimdi, Azerbaycan herkes için mukaddes idealin parlak bir yıldızı haline geldiği şu sırada, pek tabiidir ki, Parlâmentonun merkezi değişmeli ve programlar daha ziyade tavazzuh etmelidir.

Parti programımızla tanış olanlar bilirler ki, biz federalist, Türkçü ve demokratız. Yolumuz millî demokrasi yoludur. Demokratiğimiz radikalizme kadar varır.

Akidemizce, milleti birleştiren çimento yalnız dinî olmayıp, aynı zamanda millî şuurulanma ile tayin olunan esastır.

Birleşmiş Türk Milletinin dünya medeniyetine orijinal değerli bir kültür vereceğine inanıyoruz.

Fakat biz bu kadarı ile de kalmıyoruz. Biz daha şümüllü bir birleşme esasının tahakkuku sayesinde dünya federasyonu ile Milletler Cemiyetinin gerçekleşeceğine de inanıyoruz.

Şimdi ifade ettiğimiz bu esasın evveliyatından olmak üzere, biz Rusya ihtilâli zamanında, programımızı hazırlarken, Rusya'yı mahallî - federasyon esasına müstenit demokratik bir cumhuriyet olarak tasavvur ediyorduk. Bu fikir şimdi de bize yabancı değildir. Gelecekte, başka müsait şartlar altında biz demokratik bir Rusya ile ve onun sabık arazisi üzerinde teşekkül edecek diğer bütün devletlerle bir ittifak bağlayabiliriz. Bilhassa ki, bu suretle biz yeniden ırkdaşlarımız Türkiistanlılar, Kırgızlar, Başkırtlar, İdil boyu Türk - Tatarları ve Kırımhlılarla temasa geliriz ki, bunlar için dahi programımızda muhtariyet istiyorduk. Yalnız bir şartla ki, bu ittifakı Azerbaycanlılar değil, Azerbaycan devleti akdedecektir. Durumumuz aydınlaşmadıkça, hür olarak yaşamak hakkımız bütün devletler ve bizzat Rusya tarafından resmen ve hukukan tanınmadıkça, Barış Konferansı tarafından alınacak kesin kararlar isteklerimiz tamamiyle tatmin edilmedikçe, bir sözleşme millet olarak, hepimiz milletlerarası teminata mazhar olmadıkça, kimse ile ne federasyon yapmak, ne de her hangi bir hâkimiyeti tanımak bizim için katiyen bahis mevzuu olmaz.

Azerbaycan meselesi milletler-
arası bir meseledir. Dış siyaset sa-
hasında, Azerbaycan'ın hukuken
tanıtılması yeni kurulacak olan hü-
kûmetin ilk işini teşkil etmelidir.
Parlamentomuzun törenle açılışında
umumî heyecan ve alkışlarla kar-
şılanan «bir kere yükselen bayrak
bir daha inmez!» hitâbı yalnız söz-
le değil, bilfiil gerçekleşmelidir. Bu
görüşü terviç eden hükûmet, bize
karşı hüsnü teveccüh gösteren dev-
letlerin münasebet ve alâkalarından
başarıyla istifade edebilir.

Birleşik Amerika Cumhurre-
isinin, küçük milletlerin kendi mu-
kadderatlarını tayine zihak olduk-
ları babındaki prensipleri ki, bun-
lar İngiltere ve Fransa tarafından
dahi kabul edilmiştir. Umumî Barış
Konferansında muzaffer olmalıdır;
bu prensiplerin zaferi istiklâlimizin
zaminidir. Üstelik bir de biz bura-
daki İngiliz kumandanlığının, bü-
tün Kafkasya meselelerinin Barış
Konferansında halledileceğini bil-
diren bir açıklamasına mâlikiz.

Müsait vaziyetten ve her türlü
fırsattan faydalanarak bütün kül-
tür dünyası müvacehesinde ve bil-
hassa itilâf devletleri nezdinde, mu-
kadderatını bizzat tayin eden Azer-
baycan'ın menfaatlerini savunmak,
hem Parlâmentonun hem de hükû-
metin ilk vazifesidir.

Bu istikamette azimle yürüme-
ye karar vermiş bulunan hükûmet
tarafımızdan kâmilten desteklenece-
ğine emin olabilir.

Kafkasya o derece müdil siya-
sî meseleler karşısındadır ki, bura-
da teşkil edilen cumhuriyetler birbi-
rini karşılıklı barış ve tesanüt için-
de desteklemeden kendi hayatları-
nı koruyamazlar.

Buna binaen, siyasi hattı ha-
reketimizin ikinci esası, Kafkasya
ittifakının kurulması olmalıdır. Te-
neffüs edilecek hava kadar kendisi-
ne muhtaç olduğumuz bu ittifak
hatırı için, aramızda mevcut bulu-
nan ihtilâflı bütün meseleleri kar-
şılıklı taviz, itilâf ve barış yollarıyla
halletmeli muztar kalınca da ha-
keme müracaat etmeliyiz.

Her halde, bu gibi ihtilâflı me-
seleleri müsademeye ve kan dökül-
mesine mahal bırakmadan halledi-
bilecek bir hükûmet tarafımızdan
desteklenecek hükûmetin tâ kendi-
sidir.

Biz, bizimle aynı durumda bu-
lunan Gürcü ve Ermeni komşuları-
mız arasında dostluk ve samimî
münasebetlerin yüksek nevilerini
tesis etmeğe taraftarız. Aynı za-
manda biz, buldukları geopolitik
durumları icabı, şimalden gelen
tehlikeye ilk sırada hedef olacak
dağlı kardeşlerimizle daha sıkı bir
temas tesis etmeliyiz. Unutmamalı-
dır ki, sabah kahvaltısını onların
topraklarında yapacak olan bolşe-
vikler öğle yemeklerini bizim mem-
lekette yiyeceklerdir. Bu hususu
katiyen ihmal etmemeli ve buna gö-
re de gerekli tedbirleri almalıdır.

Bütün memleketlerle sağlam
münasebetler tesis etmek ve ez-

cümle yeni kurulmuş bulunan devletlerle siyasî mümessillikler tebedülünde bulunmak hariciyemizin canlı işlerinden biri olmalıdır.

İnkilâbın büyük kazançlarından olan yazı, söz, vicdan, toplantı, cemiyetler kurma hürriyetleri, her türlü vatandaşlık ve milliyet hakları kanunen teminat altına alınmalıdır. Azerbaycan bir hürriyet memleketi olmalıdır. Eğer bugüne kadar, memleketin yaşadığı müstesna şartlar neticesinde, hürriyet ve demokrasinin bu esasları kâfi denedece gerçekleşmemiş ise, hükümetimiz bunların yakın bir istikbâlde memlekette yerleşmesi cihetine bilhassa ehemmiyet vermeli. Aynı sebepler yüzünden, kabine, şimdiye kadar ancak Müslümanlardan teşekkül etmişse de bundan böyle koalisyon esası üzerine adilâne bir tarzda kurulmalıdır. Boyunduruk altında bulunmanın acısını kendi üzerlerinde tatmış bulunan Azerbaycan Türkleri, boyunduruk altında kalacak milletler yaratamazlar.

Azerbaycan'da üvey ve öz evlât farkı gözetilmemelidir. Ermeniler, Ruslar, Yahudiler, Gürcüler, Almanlar, Polonyalılar ve başka milletler Azerbaycan Cumhuriyetinin vatandaşı kalarak, millî - kültürel muhtariyet haklarından faydalanabilmelidirler. Hükümet elindeki bütün imkânları kullanarak her ne bahasına olursa olsun, eski Çarlık re-

jiminin bir mahsulü olarak zuhur eden esefli Ermeni - Müslüman müsademelerinden Mart, Eylül olayları gibi hâdiselerden kaçınılmak için, gereken tedbirleri almalıdır. Büyük Rusya ihtilâlinin yıkıntıları üzerinde devlet kurmak işiyle meşgul olduğu bu sıralarda ki demokrasi cereyanları dünyanın bütün memleketlerini kapamıştır. Hükümet bilhassa köylü ile işçiye istinat etmelidir. Günden güne artan pahalılığın ağır yükü bilhassa bu sınıfların omuzuna düştüğü için, hükümet her şeyden önce köylülere toprak, işçilere de iş temin etmelidir.

Toprakların ne şekilde tevzi edileceği ve işçiler için neler yapılacağı sualinin cevabını daha sonra vereceğimiz tafsilâta zikredeceğiz.

(Devamı var)

Yapı tasarrufu

**% 5 FAİZ
UZUN VADE
VETER KREDİ**

**EMLÂK
BANKASI**

MİR TAKİ BABAOĞLUNUN VEFATI

İran'dan alınan bir haberde, Bakû'nun tanınmış simalarından Mir Taki Mirbabaoğlu'nun 27 Aralık 1954 te Tahran'da vefat etmiş olduğu bildirilmektedir.

«Okuyan Seyyid» adıyla meşhur olan Mir Taki, vaktiyle Azerbaycan'ın ünlü ses sanatkarlarından bi-

ri iken, sonradan petrol ocağı sahibi olarak zenginleşmiş ve hânendeliği terketmişti. Bolşevik istilâsı üzerine; memleket dışına çıkan Seyyid, son yıllarda Tahran'da hayatını yeniden hânendeliikle kazanmakta idi.

Merhum 86 yaşındaydı. Cenabı Haktan kendisine rahmet ve mağfaret dileriz.

SEYYİD TAHİR EFENDİNİN VEFATI

Vaktiyle, Millî Azerbaycan neşriyatından «Yeni Kafkasya» dergisinin imtiyazını ve mes'ul müdürlüğünü kendi üzerine almış ve muhitimizde bu sıfatı ile hürmet ve sevgi kazanmış bulunan Seyyit Tahir Efendi, aldığımız malûmata göre geçen Aralık ayı ortalarında İstanbul'da Cenabı Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Aslen Dağıstan'ın tanınmış simalarından olup, birhayli zamandan beri Türkiye'de yerleşmiş bulunan Seyyid Tahir Efendi, İttihat ve Te-

rakki hükûmeti zamanında «Çin Vaizi» unvanına mazhar olmuştu.

Seyyid Tahir Efendi, muhitimizde hüsnü ahlâkı, iyilik severliği, ilmühilmiyle tanınmış ve herkes üzerinde ihtiram hislerini uyandırmış bir şahsiyetti.

Vefatı sıralarında 90 yaşlarında bulunuyordu.

Kendisine Ulu Tanrıdan gani gani rahmetler diler kederdide hemşehrilerine, yakın ve mensuplarına taziyetlerimizi beyan ederiz.